

**Okruhy ke SZZ studijního oboru: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
(Mgr. 2017/2018)**

Pedagogika pro 1. stupeň ZŠ

1. Vědní obor pedagogika a jeho vývoj. Vztah pedagogické teorie a praxe a jeho odraz v práci učitele. Vývoj primárního školství v českých zemích. Vývoj vzdělávání učitelů primárních škol.
2. Významní pedagogičtí myslitelé a jejich přístup k výchově a vzdělávání dětí mladšího školního věku (J. J. Rousseau, J. Locke, J. J. Ryba, J. J. Pestalozzi, L. N. Tolstoj, J. F. Herbart, K. S. Amerling, G. A. Lindner, K. D. Ušinskij, J. Dewey, V. Příhoda, O. Kádner, O. Chlup). Moderní pedagogika 20. století a její demokratické a humanistické tendence.
3. Přínos J. A. Komenského pro českou pedagogiku a světové pedagogické myšlení. Život a dílo J. A. Komenského v kontextu soudobých historických událostí. Základní filozofická a pedagogická díla J. A. Komenského.
4. Škola a její proměny v současné době. Transformace českého školství po roce 1989. Školský systém v ČR. Školská legislativa (Školský zákon, Zákon o pedagogických pracovnících, Pracovní řád pro učitele, dokumentace školy). Dokumenty zaměřené k právům dítěte (Všeobecná deklarace lidských práv (1948), Deklarace práv dítěte (1959), Úmluva o právech dítěte (1989). Vývoj a současný systém školské správy ČR.
5. Škola jako místo osobnostního, sociálního a kognitivního rozvoje žáků. Osobnostní rozvoj žáka jako součást kurikula ve školní výuce na 1. stupni základní školy. Intelektuální, mravní, estetický, pracovní a tělesný aspekt rozvoje osobnosti žáků. Sociální soužití ve třídě – jeho formy a možnosti ovlivňování. Řízení třídy. Metody výchovného působení. Normy chování. Školní řád. Možnosti a meze demokracie ve výchově. Prevence výchovných konfliktů.
6. Alternativní výchovné a vzdělávací koncepce. Charakteristika a srovnání jednotlivých alternativ, existence a hodnocení alternativních škol v ČR. Možnosti využití alternativních koncepcí v českém primárním školství. Současné inovativní projekty v primární škole (Zdravá škola, Začít spolu, Kritické myšlení aj.).
7. Cíle výchovy a hodnotová orientace společnosti. Výchova jako proces humanizace člověka a příprava jedince pro život v učící se společnosti 21. století. Výchova k občanství a humanitě, vlastenectví a demokracii. Společenská a pedagogická podmíněnost cílů výchovy. Globální výchova v primární škole. Konkretizace cílů výchovy prostřednictvím jejich složek.
8. Obsah výchovy a vzdělávání v primární škole. Vnější a vnitřní reforma školy. Národní kurikulum a vzdělávací standardy. Kurikulární reforma: kurikulum, standardy, vzdělávací programy. Práce učitele se vzdělávacím kurikulem. Rámcový vzdělávací

program pro základní vzdělávání. Školní vzdělávací program, jeho tvorba. Výběr a struktura obsahu vzdělávání. Základní učivo. Učební plán, učební osnovy, učebnice.

9. Proces výchovy a vzdělávání v primární škole. Úloha výchovně vzdělávacího procesu v primární škole. Řízení tohoto procesu, jeho projektování a průběh. Fáze výchovně vzdělávacího procesu. Styly a typy výuky. Tradiční modely výuky a jejich inovace. Dominanty procesu výuky: aktivita, samostatnost, tvořivost.
10. Didaktické zásady a didaktické metody v primární škole. Přehled a charakteristika didaktických zásad a metod, jejich uplatnění se zřetelem na věkové zvláštnosti žáků primární školy. Využití netradičních metod výuky (aktivizující didaktické metody).
11. Organizační formy vyučování v primární škole. Přehled a charakteristika organizačních forem vyučování z hlediska jejich uplatnění v primární škole. Individualizace a diferenciacce ve vyučování. Specifické rysy jednotlivých forem vyučování ve vztahu k různým vyučovacím předmětům. Využití netradičních forem vyučování.
12. Pedagogická evaluace a její zásady. Význam evaluace ve výchovně vzdělávacím procesu primární školy. Evaluace práce školy a jejich výchovně vzdělávacích výsledků. Evaluační kritéria pro práci školy, učitelů a žáků. Charakteristika základních metod a forem prověřování a hodnocení, jejich uplatnění v primární škole. Pedagogicko - psychologické zásady, prověřování a hodnocení.
13. Pedagogická diagnostika v primární škole. Úkoly pedagogické diagnostiky, její předmět a zvláštnosti v primární škole. Uplatnění metod pedagogické diagnostiky při poznávání a posuzování osobnosti žáka, diagnostika školní třídy, diagnostika rodinného prostředí. Využití psychologické diagnostiky pro poznání osobnosti žáka. Hodnocení a prognóza rozvoje žáka jako součást pedagogické diagnostiky.
14. Příprava učitele na vyučování v plně organizované a málotřídní škole. Plánování výchovně vzdělávací práce, tvorba tematických plánů, denní příprava na vyučování. Mezipředmětové vztahy. Výukové cíle a jejich formulace. Didaktická analýza učiva. Individuální přístup k žákům, dodržování biologicko zdravotnických a psychohygienických aspektů výchovně vzdělávacího procesu.
15. Žák na počátku školní docházky. Psychologické otázky připravenosti dítěte pro vstup do školy. Diagnostika školní zralosti a připravenosti dítěte pro školu, příčiny nepřipravenosti pro vstup do školy a jejich náprava. Adaptace žáka na školní prostředí. Výchovně vzdělávací práce v 1. ročníku s přihlédnutím k výuce čtení a psaní. Metodické postupy výuky počátečního čtení a psaní. Hygienické a pracovní návyky při psaní. Znaky čtenářského výkonu, základní znaky písma. Metody a prostředky diagnostiky výsledků žáků ve čtení a psaní.
16. Žák ve výchovně vzdělávacím procesu. Výchova ve vazbě na vývojovou etapu mladšího školního věku. Charakteristika vývojové etapy žáka mladšího školního věku, jeho věkové a individuální zvláštnosti. Úloha a funkce předškolní výchovy při přípravě na školu (Rámcový program pro předškolní vzdělávání). Potřeby dítěte

a motivace školního výkonu. Žáci z rodin cizojazyčného etnika. Multikulturní výchova v české škole.

17. Učitel primární školy. Požadavky a předpoklady učitelské profese. Profesionální vývoj učitele a jeho další vzdělávání. Vliv učitele na rozvoj žáka. Profesionální kompetence učitele. Klíčové dovednosti učitele. Učitel pro školu 21. století. Profesionální etika učitele. Typologie učitele. Autorita učitele. Rizika učitelské profese. Autodiagnostika a sebereflexe učitele.
18. Učitel a žák ve výchovně vzdělávacím procesu. Pedagogická komunikace a její význam pro zvýšení efektivnosti výchovy a vzdělávání žáků. Proměny pedagogické komunikace v závislosti na různých koncepcích výuky. Klima školy, jeho charakteristika, typy a význam. Vliv učitele na školní úspěch žáka. Nadaní a neúspěšní žáci ve výuce – individualizace a diferenciací výuky. Práce třídního učitele a jeho komunikace se žáky.
19. Práce učitele primární školy s žáky se specifickými poruchami učení a chování. Problematika žáků se specifickými vzdělávacími potřebami a jejich integrace do běžných typů škol. Výchovné působení učitele ve třídě s integrovanými postiženými žáky. Lateralita. Legislativa.
20. Rodina a škola jako základní sociální prostředí dítěte. Funkce rodiny, její znaky a typy. Dysfunkční rodiny a jejich vliv na školní úspěšnost dítěte. Projevy týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte ve škole a jejich zvládnutí ve školních podmínkách. Rodina a školní třída jako sociální skupina. Význam partnerských vztahů školy a rodiny, metody, formy a etapy jejich vzájemné spolupráce. Povinnosti rodičů vůči škole. Náhradní rodinná péče. Domácí vzdělávání.
21. Výchova ke zdraví jako součást komplexní výchovy v primární škole. Problematika sociálně patologických jevů, jejich kategorizace a prevence se zřetelem k pedagogické praxi. Etické zásady, principy a obecné cíle a obsah rodinné a sexuální výchovy, její moderní pojetí a realizace ve výchovně vzdělávacím procesu žáků mladšího školního věku.
22. Učení o přírodě a společnosti v primární škole. Historický přehled etap vývoje, pojetí a obsahu učení o přírodě a společnosti a přínos reformátorů a vlasteneckých učitelů pro jeho rozvoj. Současná koncepce učení o přírodě a společnosti, uplatnění specifických principů, metod, forem a prostředků při vytváření představ, pojmů, vědomostí, dovedností a návyků.
23. Environmentální výchova v primární škole. Pojetí environmentální výchovy, přehled etap vývoje pojetí a obsahu environmentální výchovy. Právní zakotvení environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO). Práce koordinátora EVVO, školní ekologické projekty. Uplatnění specifických metod, forem a prostředků pro EVVO.

Literatura ke SZZ z pedagogiky pro 1. stupeň ZŠ:

- BERTRAND, Y. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-216-5.
- BRUCEOVÁ, T. *Předškolní výchova*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-068-5.
- BŮŽEK, A., MICHALÍK, J. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání*. Olomouc: UP, 2000. ISBN 80-244-0054-5.
- CANGELOSI, J. S. *Strategie řízení třídy. Jak získat a udržet spolupráci žáků při výuce*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-014-6.
- ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
- ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: UP, 1999, 2001.
- DITTRICH, P. *Pedagogickopsychologická diagnostika*. Praha: H + H, 1992. ISBN 80-85467-69-0.
- FABIÁNKOVÁ, B., HAVEL, J., NOVOTNÁ, M. *Výuka čtení a psaní na 1. stupni základní školy*. Brno: Paido, 1999. ISBN 80-85931-64-8.
- FISCHER, R. *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-966-6.
- FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997.
- GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D. a kol. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 2003. ISBN 80-85783-24-X.
- GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex, 2002. ISBN 80-85783-20-7.
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0.
- HELUS, Z., HRABAL, V., KULIČ, V., MAREŠ, J. *Psychologie školní úspěšnosti žáků*. Praha: SPN, 1979.
- HORKÁ, H. *Teorie a metodika ekologické výchovy*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-33-8.
- HORKÁ, H., HRDLIČKOVÁ, A. *Výchova pro 21. století*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-54-0.
- HRABAL, V. *Pedagogicko psychologická diagnostika žáka*. Praha: SPN, 1989.
- HUNTEROVÁ, M. *Účinné vyučování v kostce*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-220-3.
- JŮVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 1997. ISBN 80-901737-0-5.
- KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- KANCÍR, J., MADZIKOVÁ, A. *Didaktika vlastivědy*. Prešov: Universum, 2003. ISBN 80-89046-13-4.
- KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-167-3.

- KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
- KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu. Metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-695-0.
- KUČEROVÁ, S. *Člověk – hodnoty – výchova*. Prešov: ManaCon, 1996. ISBN 80-85668-34-3.
- KURELOVÁ, M. *Učitelská profese v teorii a praxi. Aplikace profesiografické metody při výzkumu pedagogické činnosti*. Ostrava: PdF OU, 1998. ISBN 80-7042-138-X.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998.
- LEWIS, D. *Tajná řeč těla*. Praha: Victoria Publishing, 1999.
- LISÁ, L., KŇOURKOVÁ, M. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha: Avicenum, 1986.
- LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-205-X.
- MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek Brno ve spolupráci s Lipkou – Domem ekologické výchovy v Brně, 2000. ISBN 80-902954-0-1.
- MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-246-7.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.
- NELEŠOVSKÁ, A. a kol. *Didaktika I*. Olomouc: UP, 1995. ISBN 80-7067-463-6.
- NELEŠOVSKÁ, A. *Komunikativní dovednosti a objektivizace jejich pozorování a hodnocení*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-166-7.
- NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0738-1.
- NELEŠOVSKÁ, A. *Vybrané kapitoly z komunikativních dovedností I*. Olomouc: UP, 1995. ISBN 80-7097-443-1.
- NELEŠOVSKÁ, A., SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika II*. Olomouc: UP, 1995. ISBN 80-7067-554-3.
- NELEŠOVSKÁ, A., SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika III*. Olomouc: UP, 1998. ISBN 80-7067-795-3.
- NELEŠOVSKÁ, A., SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika IV*. Olomouc: UP, 1999. ISBN 80-244-0037-5.
- NELEŠOVSKÁ, A., SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika primární školy*. Olomouc: UP, 2005. ISBN 80-244-1236-5.
- PASCH, M. a kol. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-127-4.
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.
- PETROVÁ, A., PLEVOVÁ, I. *Kapitoly z obecné psychologie I*. Olomouc: UP, 2004.
- PETTY, G. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-71789-787-X.
- PIKE, G., SELBY, D. F. *Globální výchova*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-98-6.

- PLEVOVÁ, I. *Kapitoly z obecné psychologie II*. Olomouc: UP, 2005.
- PODLAHOVÁ, L. a kol. *1+100 osobností pedagogiky a školství v českých zemích*. Olomouc: VUP, 2001. ISBN 80-244-0313-7.
- PODROUŽEK, L. *Didaktika prvouky a přírodovědy pro primární školu*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. ISBN 80-86473-23-6.
- PODROUŽEK, L. *Předměty o přírodě a společnosti v primární škole*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1999. ISBN 80-7082-536-7.
- PORTIK, M. *Determinanty edukácie rómských žiakov*. Prešov: PdF PU, 2003. ISBN 80-8068-155-4.
- Práva dítěte v dokumentech*. Praha: Themis, 1999. ISBN 80-8521-56-7.
- PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-977-1.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4.
- PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha: ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-72-2.
- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.
- PRŮCHA, J. *Učitel. Současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-621-7.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2004.
- RAŠKOVÁ, M. *Elementární učení o přírodě a společnosti od minulosti k současnosti*. Olomouc: VUP, 2006. ISBN 80-244-1381-7.
- RAŠKOVÁ, M. *5 otázek k sexuální výchově dětí předškolního a mladšího školního věku*. Olomouc: VUP, 2007. ISBN 978-80-244-1737-0.
- RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. a kol. *Speciální pedagogika*. Olomouc: PdF UP, 2003. ISBN 80-244-0646-2.
- RÝDL, K. *Alternativní pedagogické hnutí v současné společnosti*. Brno: Marek Zeman, 1994. ISBN 80-900035-8-3.
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1990; Portál, 2004.
- ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
- SANTLEROVÁ, K. *Metody ve výuce čtení a psaní*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-85931-05-2.
- SEKERA, J. *Hodnotová orientace a mezilidské vztahy v pedagogických sborech*. Ostrava: PdF OU, 1994. ISBN 80-7042-072-3.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: ISV, 1999. ISBN 80-25866-11-7.
- SKALKOVÁ, J. *Za novou kvalitu vyučování*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-85931-11-7.
- SLAVÍK, J. *Hodnocení v současné škole*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-262-9.
- SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole I*. Olomouc: PdF UP, 2003. ISBN 80-244-0568-7.

SPÁČILOVÁ, H., ŠUBOVÁ, L. *Příprava žáka na psaní*. Olomouc: PdF UP, 2004. ISBN 80-244-0761-2.

SPILKOVÁ, V. a kol. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-942-9.

SPILKOVÁ, V. a kol. *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-081-6.

SPIRIT, M. *Zákoník práce s komentářem pro školy, předškolní a školská zařízení*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-674-8.

SPOUSTA, V. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: PdF MU, 1994. ISBN 80-210-1007-X.

STŘELEČEK, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy*. Brno: MSD, 2002. ISBN 80-86633-00-4.

ŠIMONÍK, O. *Úvod do didaktiky základní školy*. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-33-0.

ŠIMONÍK, O. *Začínající učitel*. Brno: MU, 1994. ISBN 80-210-0944-6.

ŠIŠKOVÁ, T. (ed.) *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.

ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola – Teorie a praxe I*. Olomouc: UP, 2004. ISBN 80-244-0945-8.

ŠTVERÁK, V. *Obecná a srovnávací pedagogika*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0003-X.

ŠTVERÁK, V., ČADSKÁ, M. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7184-797-6.

ŠVEC, V. (ed.) *Od implicitních teorií výuky k implicitním pedagogickým znalostem*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-091-1.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-488-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství dospělost stáří*. Praha: Portál, 2000.

VALENTA, J. *Školské zákony s komentářem a prováděcími předpisy*. Olomouc: ANAG, 2005. ISBN 80-7263-265-5.

VALIŠOVÁ, A. a kol. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4.

VAVRDOVÁ, A. *Kapitoly z didaktiky vlastivědy*. Olomouc: UP, 2003. ISBN 80-244-0767-1.

VORLÍČEK, CH. *Úvod do pedagogiky*. Jinočany: Nakladatelství H + H, 2000. ISBN 80-86022-79-X.

Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Sběrka zákonů.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-481-8.